

Bevezető

2006 nyarán részt vettem a Max Weber Társadalomkutatásért Alapítvány által szervezett Fél-sziget Fesztivál-kutatásban, mint kérdezőbiztos. Az átfogó kérdőív egyik alpontja az alkohol, a cigarettázási és kábítószer fogyasztói szokásokat mérte fel. Mivel naponta legkevesebb 10 kérdőívet kellett lekérdezni, ezért az öt nap alatt volt időm betekintést nyerni a fél-sziget résztvevőinek a legális és illegális drogfogyasztási ismeretiről, illetve ahhoz, hogy egyáltalán hogyan viszonyoknak a nem mindennapi kérdésekhez.

A beszélgetések felhívták a figyelmemet, hogy már Romániában is aktuális kérdéssé vált a drogfogyasztás, mint társadalmi jelenség. És mivel igencsak felkeltették az érdeklődésemet, úgy gondoltam érdemes lenne mélyrehatóbb vizsgálat alá venni a drogfogyasztás kérdéskörét.

De mit is takar valójában a *drog* szó fogalma? A *drog* szónak az európai gyógyszerészeti terminológiában más az eredeti értelme, és a ma is a gyógyszerként használt szárított növényrészek vagy növényi vagy állati termékek megjelölésére szolgál. Az utóbbi évtizedekben azonban Európában is általánosan elterjedt az angol „drug” szó használata. Ebből alakult ki Európában a francia, német, magyar és más nyelveken a drog szónak egy újfajta értelmezése, ami oda vezetett, hogy ma már nem fenyeget az a veszély, hogy a drog szó hallatán a kamillateára gondolunk.

A kifejezés hallatán attól függően, hogy valaki fogyasztó vagy sem, illetve a fogyasztókon belül is, hogy ki milyen típusú szert használ, próbált ki, vagy került kapcsolatba, más és más jelentéseket társítanak hozzá. A jelenség nem véletlen, hiszen a drogokkal foglalkozó szakirodalomban, a médiában, a jogszabályokban is egyaránt bábeli nyelvzavar uralkodik. Multidiszciplináris területről van szó és egy olyan fokozott társadalmi érdeklődés figyelhető meg, melynek nyomán számos droggal kapcsolatos fogalom bekerül a köznyelvbe, s az eredeti, tudományos jelentések keveredni kezdenek a köznyelvi jelentéstartalmakkal.

Fő logika mely alapján egy társadalom tabusít, hiszen egyértelmű, hogy kultúra függő is a meghatározás kérdése, elsősorban nem csak attól függ, hogy az illető anyag legális

vagy sem illetve, hogy mekkora károkat okoz az egyéni szervezetbe, hanem sokkal tágabb társadalmi viszonyok függvénye, hogy egy anyagnak milyen a státusa.

Mára Romániában is vitatottá vált a drog szó fogalma mivel mint már fentebb említettem minket is elért az illegális droghullám, igaz viszonylag későn a nyugati országokhoz képest, ahol már jóval korábban elterjedt az illegitim szerekekkel való visszaélés. Országunkban körülbelül az 1970-es, 1980-as évekre tehető vissza az illegális drogok megjelenése, azonban a diktatórikus rendszer cenzúrája miatt nagyon kevés adat áll rendelkezésre.¹ Az 1989 után bekövetkezett kormányváltás a törvényellenes drog szcénában is változásokat hozott, bekerültek a nyugati típusú drogok (heroin, LSD). Főleg 90-es évek közepétől egyre többet lehet már hallani a médiában is a jelenségről. 1999-ben létrejött az első drogambulancia, amelyben elsődlegesen heroin-függő betegeket kezeltek. 2003-ban létesítették a Nemzeti Drogellenes Ügynökséget (Agenția Națională Antidrog). 2005-ben törvény szabályozza, hogy minden megyében kell egy drogprevenációs központot létrehozni, ezért az ország különböző pontjain drogellenesközpontok jöttek létre, így Erdély szinten Aradon, Besztercebén, Csíszeredában, Marosvásárhelyen, Kolozsváron, Zilahon, de kisebb településeken is megtalálhatunk központokat, mint például Magyarózd. Az elmúlt 10 évben már drogfogyasztás robbanásszerű növekedést mutat a fent említett ügynökség jelentései alapján. Cél-ország lett a tranzit-országból. Annyira felerősödött a jelenség az utóbbi időben, hogy szükségessé vált a megvitatása, elemzése illetve visszaszorítása is.

Kutatásom terepül Kolozsvárt választottam, mivel egy sokszínű egyetemista központról van szó, ahol körvonalazódik egy már létező, de alakulóban levő drogfogyasztói kultúra amely sajátos jelentéseket hordoz. Másik előnye tanulmányom szempontjából a városnak, hogy viszonylag közel van a határhoz, ami könnyebb hozzáférési lehetőségeket biztosít különböző legális és illegális szerekekhez². Nem utolsó sorban pedig itt tartózkodom a legtöbbet, ami lehetőséget nyújtott megfigyelésekre az elmúlt három év során az egyetemisták életmód főleg kikapcsolódási, fogyasztási szokásaival kapcsolatosan.

¹ dr. Michaela Cleopatra Roca: Drogfüggőség Romániában. In Kapócs Imre, Maár Márton, Szabadka Péter: *Hány lépés az élet*; Ifjú kór4, Budapest 2006, OKKER Oktatói és Kiadó RT., pp. 319-323.

² Például az Zwak Unicum vagy a Becherovka olcsóbb Magyarországon, mint Romániában, illetve a fű, a hasis, az extazy árfolyama is alacsonyabb országunkhoz képest. A cigaretta viszont olcsóbb, mint az előbb említett országban.

A vizsgálat alanyai olyan kolozsvári magyar egyetemisták³, akik valamilyen kapcsolatban vannak bármilyen illegális és legális szerrel és annak fogyasztásával. Magukat besorolják a fent említett két kategória valamelyikébe, vagy mindkettőbe.

Dolgozatommal elsősorban szeretném az olvasót beavatni a drogfogyasztók sajátos világába, gondolkodásmódjába. Megismertetni az alapfogalmak tisztázása után olyan fogalmakkal, melyek a fogyasztók számára magától érthetőek, de a külső szemlélők szempontjából szokatlanok, nem egyértelműnek tűnhetnek. Másrészt dolgozatom segítségével próbálok egyfajta hiányt, űrt pótolni, ami a romániai ifjúsági, illetve egyáltalán a romániai drogkutatásokkal kapcsolatos vizsgálatokat illeti, hiszen kevés (helyi) adat állt mindvégig rendelkezésemre.

Jelen dolgozatban tehát arra keresem a választ, hogy a kolozsvári magyar egyetemisták körében *mit jelent a drog fogalma*, milyen jelentéseket társítanak hozzá, mennyire válasszák szét és mi alapján a legális és illegális szereket.

Dolgozatom első felében megindoklom a témaválasztásom időszerűségét. Tisztázom az általam használt fogalmakat és történeti áttekintését olvashatunk a drogokkal kapcsolatosan, hiszen ahhoz, hogy jobban megértsük a ma kialakult helyzetet, szükséges visszatekinteni a gyökerekhez, a fokozatos fejlődést végigkísérve. Bevezetem az olvasót a társadalmi jelenség mélyébe a használt módszerek tükrében eljutva Kolozsvár egyetemistái körébe. Második felében bemutatom az általam végzett kutatást, mely az empirikus adatokat is tartalmazza, melyet interjúrészetekkel igyekszem még érzékletesebbé, hitelessé tenni.

³ Jelen dolgozatban nem térek ki a Kolozsváron mesteri és doktori tanulmányokat végző diákokra.

Kezdetek

Témaindoklás

Témaválasztásom a drog-kérdés évek óta aktuális voltán alapul. A fiatalok legális és illegális droghasználata régóta időszerű jelenség az egész világban. Már 70-es évek vége fele világszerte differenciáltabbá vált az ifjúság. Megváltozott az ízlésvilág, a nyelvezet. Átalakult fokozatosan az értékrend, már nem hordozta a hagyományos értékeket, érzést, rendet. Szubkultúrák jöttek létre, sajátos jellemző vonásaikkal (státuszpresztízs, öltözködés, hajviselet, nyelvezet). Általánosan elmondható, mely tények alátámasztják a dolgozat időszerű voltát, hogy mára:

1. Az illegális drogfogyasztás gyakorisága és mértéke rohamosan megnőtt az elmúlt években.
2. A kínálati oldalon újfajta drogok (mesterséges hallucinogének, amfetamin származékok) kerültek be a drogpiaconra.
3. A drogokkal valamilyen kapcsolatba kerülők (alkalmi kipróbálók, a rendszeres fogyasztók, termelők, szállítók és forgalmazók) száma rendkívül megsokszorozódott.
4. A fogyasztók demográfiai összetétele átalakult, korábban inkább a felnőttek éltek a drogokkal, mára már minden társadalmi rétegben megtalálhatóak.
5. A társadalmi egyenlőtlenségek növekedése, a közösségek széthullása, az értékrendszer válsága miatt egyre több a veszélyeztetett fiatal, a potenciális drogfogyasztó.
6. A drogokkal rendszeresen élők személyiségzavarokkal, testi-lelki, egészségi problémákkal küzdenek, emberi kapcsolataik megromlanak, kiszakadnak a társadalomból.
7. A kábítószer előállítási és termelési iparággá fejlődött ki.
8. A kábítószer jelensége összefonódik a bűnözéssel.⁴

Hazánkban annak ellenére, hogy egyre nagyobb méreteket ölt az illegális drogfogyasztás, és a legális szerek használata sem csökken, keveset vagy egyáltalán nem kutattak ezen a téren nemcsak Erdély szerte, de az egész országban sem. Nemcsak számomra volt új tehát a téma körüljárása, de a romániai társadalom kutatás területén új

⁴ Fekete Sándor: *Deviancia és társadalom*, Pécs 2001, Comenius Bt., pp. 228-230.

és veszélyes területnek számító terepen tapogatóztam. A téma újszerűsége és illegalitása csak fokozta az érdeklődésemet, ami a kutatás előmenetelében nagyban segítségemre volt. Szintén meghatározó tényező volt a témaválasztással kapcsolatosan, hogy nagy többségben a fiatalokat érintő jelenségről van szó, ezért hozzám közelállónak is éreztem a témát. Gábor Kálmán ifjúságkutató a *Fesztiválok ifjúsága és a drog*⁵ című munkája alapján elmondható, hogy meghosszabbodott az ifjúsági életszakasz, a fiatalok egyre korábban önállósodnak, már tinédzser éveik elején, s válnak fogyasztókká, miközben egyre később lesznek a szó valódi értelmében felnőttek, azaz állnak munkába és alapítanak családot. Az a tény hogy a legjellemzőbb a drogfogyasztása az ifjúságcentrista fiatalokra, ez az a terület, amelyben a legmarkánsabban elkülönülnek a felnőtt mintakövetőktől, azt mutatja hogy a drogfogyasztás beépült a fiatalok önállósodásába, a mutatóvá vált a fiatalok konfliktusainak.

Belépés a terepre

Kutatásomat 2006 őszén kezdődött el, az éves szakkollégiumi terepkutatás során. Kezdetben egy feltáró kutatás volt a cél, megismerkedni a drogfogyasztás kérdéskörével, elsajátítsam a nyelvezetet, az alapvető fogalmakat, hiszen mint már fentebb említettem „szűz” területről volt szó.

Fogalmak tisztázása

Ahogy azt a dolgozat elején is kihangsúlyoztam, fontosnak tartom az általam leggyakrabban használt fogalmakat tisztázni.

Az első és legfontosabb fogalom a drog szónak általam használt megvilágítása, értelmezési kerete.

A WHO (World Health Organization) ajánlása szerint *drognak* nevezünk minden olyan szert, amely a szervezet, elsősorban a központi idegrendszer működését befolyásolja és vele kapcsolatban függőség alakulhat ki. Azonban a köznyelvben, de

⁵ Részletes leírása in Gábor Kálmán: *Fesztiválok ifjúsága és a drog*, Szeged 2005, Belvedere Medicinale.

gyakran az orvosok szóhasználatában is a "drog" alatt az illegális, tiltott kábítószereket értik. Ezért a szakirodalomban jobban szeretik a "pszichoaktív anyag" kifejezést, amely minden lelki hatást és kóros használatot okozó szerre érvényes (Rácz, 2000).

Az Egészségügyi Világszervezet szakértői vizsgálat alapján javasolja, hogy a kérdéses szer felkerüljön-e a kábítószerlistára vagy sem, de ha hivatalosan az ENSZ Kábítószer Bizottsága dönt erről. A listaára felvett gyógyszerek nemzetközi forgalmazását államközi egyezményekben foglalják, és minden egyes országban előírások szabályozzák rendelkezésüket és gyógyszerári forgalmazásukat. Minden olyan gyógyszerrel, amelyiknek kémiai szerkezete vagy a gyógyszerári vizsgálatok során megismert hatásmechanizmusa alapján feltételezhető hogy a gyógyszerrel szemben hozzászokás vagy megszokás alakulhat ki, a WHO által kijelölt néhány intézetben, célzott vizsgálatok történnek.

Drognak tekintem tehát azokat az anyagokat, szereket, amelyek szervezetünkbe jutva módosítják gondolkodásunkat, érzelmeinket, viselkedésünket (elsősorban az agy és a központi idegrendszer befolyásolásával). Ebben a tekintetben drognak minősül nem csak a kábítószer, hanem az alkohol, a cigaretta, a kávé, a szerves oldószerek. Mivel legálisak, nem minősülnek kábítószernak, de a drogok közé tartoznak a minden háztartásban előforduló nyugtató- és altatószerek is. Vonzerejük, a könnyű hozzáférhetőségen túl abban rejlik, hogy a használók veszélytelennek érzik fogyasztásukat. A drog szót a köznyelv a kábítószer szinonimájaként is használja, helytelenül. A drog ugyanis egy gyűjtőfogalom, amelybe beletartozik a kábítószer is.

Kábítószernak nevezzük azokat az anyagokat, amelyek a szervezetbe kerülve kellemes érzést, eufóriát, színes álmokat, csapongó gondolatokat, érzéksalódásokat idéznek elő, olyan természetesen vagy mesterségesen előállított szer, amely az ember idegrendszerének vagy érzékszervének egy vagy több funkcióját megváltoztatja.

Mikor *pszichoaktív szer* kifejezést használom összefoglalva akarom megjelölni a visszaélésre használt anyagok tág körét, melybe beletartoznak az ún. pszichotróp anyagok, a szerves oldószerek, a kábítószerek, a gyógyszerek, vegyszerek, de az alkohol, a kávé és a cigaretta is.

Függőségről beszélhetünk, amikor szinte leküzdhetetlen, rendszeresen visszatérő szükségérzet valamilyen ajzószer (nikotin, alkohol, drogok, gyógyszerek) iránt, melytől megkönnyebbülés, a problémák háttérbe szorulása, az örömeérzet fokozódása stb. várható. Kétféle függőséget különböztetünk meg:

Lelki függőségről beszélhetünk a definíció értelmében akkor, ha a drognak a szervezetben való bejutása nyomán kellemes közérzet és a drog ismételt élvezete utáni vágyakozás alakul ki, ami a drog ismételt és rendszeres szedésére sarkalló pszihés kényszert eredményez.

Testi függőségről akkor beszélünk ha a drog a többször fogyasztását követően a szervezet toleranciát tanúsít hatásával szemben, ami lehetővé teszi az adag növelését, és megvonási tüneteket idéz elő a drogfogyasztás szünetése esetén.

Drogok felosztása kapcsán beszélhetünk *könnyű* drogokról, illetve *kemény* drogokról. 1972-ben a Baan-bizottság jelentésében különböztették meg először a kábítószerket az egészségre való káros hatásuk szerint. A jelentés hatására a kormány 1976-ban kiegészítéssel látta el az 1928. évi Opium Act-et (opiumwet), amely tartalmazta a drogok felosztását "könnyű" illetve "kemény" drogokra. A törvény leglényegesebb pontja, hogy a jogalkotó a jogkövetkezmények szempontjából különbséget tesz az ún. „megengedett kockázattal járó” (marihuána, hasis), és az ún. „meg nem engedett kockázattal járó” drogok (pl. kokain, heroin, amfetaminok, LSD, stb.) között.

A drogok osztályozás kapcsán beszélhetünk még *legális* és *illegális* felosztásról, ahol a *legális* drognak számít, az a szer, amit a társadalom kultúra által elfogadott, a kereskedelemben pedig megkapható. Ide sorolható az alkohol, a koffein a kávéban, a nikotin(cigaretában, szivarban, pipadohányban található meg), illetve olyan depresszáns gyógyszerek (nyugtatók, altatók, szorongásoldók), amelyeket az orvos írja fel a betegnek, azzal a céllal, hogy meggyógyuljon. Végül de nem utolsó sorban az oldószerke(ragasztók, sprayek, tisztítószerke, oldószerke) melyke használata ugyan úgy testi elvonási tünetek kialakításához nem vezet, de nagyon erős lelki függőséget alakíthat ki.

Illegális drogok azok, az anyagok amelyek tiltó listán szerepelnek, tiltott a termesztése, előállításá, forgalmazása. Ide sorolhatók a cannabis származékok (marihuána, hasis), az opiátok (morfin, heroin, kodein) a kokain, és az összes szintetikus drog, mint például az

amfetamin származékok (speed), a designer drogok (ecstasy) és a hallucinogének is (LSD).

Abúzus, mely visszaélés jelent. Általában alkohollal és más élvezeti szerekkel, kábítószerekkel vagy gyógyszerekkel való visszaélés megnevezésére használt kifejezés. De mivel napjainkban szaporodik azoknak a szereknek a száma, amelyekkel visszaélés lehetséges, az angolszász nyelvhasználatban mind gyakrabban a kémiai anyagokkal való visszaélés (substance abuse) az elnevezés általános fogalma. Általában a hozzászokás és a következményes betegség kezdete ill. részjelensége, de önmagában még nem feltétlenül jelent hozzászokást.

Az *addikció* hozzászokást jelent. Az egyén és a társadalom számára egyaránt káros, periodikus v. krónikus intoxikációs állapot, amelyet valamely természetes v. szintetikus szer ismételt alkalmazása vált ki. Az egyén azon, minden akadállyal szembeszegülő kívánsága, hogy a szert továbbra is kapja vagy megszerezze, az adag emelésére való hajlam és a szer hatásától való szellemi, sokszor testi függőség, dependencia.

Utolsó fogalomként a dependencia szó fogalmára hívom fel a figyelmet, mely fogalom nélkülözhetetlen, az „alapköve” a kutatás szempontjából. Azok a szerek, amiről szó lesz, így vagy úgy rászokást, megszokást eredményeznek. A drogdependencia fogalmát a WHO vezette be, mely szerint a szer ismételt és rendszeres fogyasztása kapcsolatban *függőség* alakul ki. Az egyén képtelen abbahagyni valamely élvezeti szert. Jellemző a folyamatos vágy és kényszer, aminek képtelen ellenállni, a ciklikusság, ahol a feszültség növekedése jelenik meg. A tolerancia jelenléte is megfigyelhető, hiszem egyre nagyobb mennyiségre lesz szükség. Nem föltétlenül kötelezően előforduló tünet a megvonásos tünetek megjelenése, ami azt jelenti, hogy a drog használatának abbahagyásakor testi és/vagy lelki tünetek észlelhetők. Jellemző lehet a leszokási kísérletek sorozatos kudarca.

Az idő ráfordított mennyisége is a jellemzők közé sorolható, illetve az hogy a korábban fontosnak tartott tevékenységek gyakran elveszítik fontosságukat, nem kötik le érdeklődésüket, nem szerez örömet.

Történeti áttekintés

A drogok története egyidős az emberiség történetével. Az ősi indiaiak Siva szent növényeként tisztelték a kendert⁶, az indiánok sámánjai többféle pszichotróp gombát és növényt fogyasztottak szertartásaik során. A görög mondákból ismerjük a mólü nevű, számunkra ismeretlen növényt, melyet afrodiziákumként használtak az ókoriak, és persze nem szabad megfeledkeznünk a borkészítés több ezer éves hagyományairól sem.

Három alponthoz történeti áttekintést nyújtok a három leggyakrabban használt drogról.

A legális drogok története

Az alkohol

Az alábbi történeti áttekintést Peter Anderson és Ben Baumberg kutatása adta⁷, akik a Európai Bizottság részére készítettek Európai jelentést az alkoholról Nagy-Britanniában, 2006-ban, amikor is még Románia nem tagja az EU-nak, de az adatok magukért beszélnek.

Európa országában az emberek évezredek óta készítenek és fogyasztanak alkoholtartalmú italokat, amelyek az egyes országok éghajlati és egyéb természeti adottságainak megfelelő növényi alapanyagokból készülnek. Az alkoholt egészen a huszadik század elejéig, vagyis a modern gyógyászat kezdetéig gyakran alkalmazták gyógyszerként is. Voltak alkoholvonatkozású törvények is, ezek azonban általában a közrend fenntartását vagy a piac szabályozását szolgálták, nem pedig a közegészségügy céljait. Mindazonáltal, a fenti kép megváltozott a középkori és az azt követő időszak Európájában az iparosodás, a kommunikációs kapcsolatok tökéletesedése és az erősebb, tömény szeszesitalok felfedezése nyomán. A röviditalok túlzott fogyasztásának veszélyei miatt a tizenkilencedik században és a huszadik század elején nagy „mértékletességi” -

⁶ Siva, a soknemű- és -karúra. A hindu mitológiában eme gyönyörűségeket isten (és nem nő, vagyis ez bonyolult kérdés) először csak merev himvesszőként járta a világot, és igen kicsapongó életet élt. Parvatinak, feleségének ez nem igazán jött be, és problémájával egy bölcshez fordult, aki egy gubacsnyi finom indiai kendert nyomott a kezébe, mondván, "ezt töltsd be Siva pipájába!" Ezután már nem volt gond, Siva otthon maradt, lenyugodott, és kiegyensúlyozott életet élhetett. Olyannyira szívéhez nőtt Sivának a ganja, hogy odaajándékozta az emberiségnek, mint az ő szent növényét, amely békét és gyógyulást hoz majd a világnak.

⁷ http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_hu_en.pdf

alkoholtilalmi mozgalmak söpörtek végig szinte egész Európán és ez gyakran mindenfajta alkohol teljes elutasításához vezetett. A huszadik század végére a legtöbb országban jelentéktelenné fakult ez a mozgalom.

Az a felfogás, hogy az alkoholizmus betegség, szintén a tizenkilencedik században terjedt el. Sok európai országban otthonokat és kórházakat létesítettek az alkoholisták gyógykezelése céljából. Az utóbbi évek során az „új közegészségügyi mozgalom” az alkoholvonatkozású problémák megtárgyalásának domináns paradigmájává vált, ami lehetővé teszi az alkoholtéma szélesebb látókörű megvitatását. A ma Európában az alkohol fogyasztásának és jelentésének sokféle formája ismert – az alkohol lehet családi étkezések és komoly szertartások kísérője egyaránt. Az ivási magatartás gyakran egy bizonyos esemény lefolyásának jellemzője. Egy ital elfogyasztása jelezheti a munkaidő végét és az egyén szabadidejének megkezdődését.

Az „ittas magatartás” kifejezés azt szimbolizálja, hogy Európa különböző országaiban az emberek hogyan viselkednek az alkohol hatása alatt.

Európa központi szerepet játszik a globális alkohol-piacon, lévén, hogy a világ alkoholtermelésének negyede és a teljes bor-termelés fele az európai országokból származik. Az alkohol-kereskedelem még ennél is inkább Európa-központúnak mondható, mivel az alkohol exportjának 70 %-a és importjának csaknem fele az Európai Unión belül zajlik. Jóllehet, a forgalom legnagyobb része az európai országok között valósul meg, az alkohol-kereskedelem körülbelül 9 milliárd Euróval járul hozzá az EU teljes kereskedelmi mérlegének elszámolásához.

Nehéz pontosan megbecsülni az EU-n belül zajló alkohol-csempészet össz-értékét, jóllehet az Európai Csalásokat Vizsgáló Magas szintű Szakértői Csoport megítélése szerint 1996-ban 1,5 milliárd Euró veszett el alkohollal kapcsolatos csalások következtében. Az árkülönbségek nagy szerepet játszanak a határokon átívelő legális alkohol-kereskedelemben, mivel az átutazók engedéllyel hozhatnak alkoholt az olcsóbb országokból. Minden 6 turistából legalább 1 tér vissza külföldi útjáról szeszesitalokkal megrakodva, ami átlagban fejenként 2 l tiszta szeszt jelent.

Az alkohol-ipar gazdasági szerepe sok európai országban jelentősnek mondható. 2001-ben az alkoholból származó jövedéki adó a 15 Európai Unió országban (Ausztria, Belgium, Dánia, Franciaország, Finnország, Németország, Görögország, Írország,

Olaszország, Luxemburg, Hollandia, Portugália. Spanyolország, Svédország és az Egyesült Királyság) elérte a 25 milliárd Eurós összeget, kizárva az ellátói láncolatban belül befizetett kereskedelmi és egyéb adókat. Ebből az összegből 1.5 milliárd Euró a közös agrárpolitikán keresztül visszakerül az ellátói láncolatba. Az alkohol iránti igény relatív rugalmatlanságának tulajdoníthatóan az átlagos adóhányadok sokkal jobban megmutatják egy kormány jövőbeni adóbevételeit, mint az adott ország fogyasztói szintje.

Az alkohol egy sor munkalehetőséget is teremt, ami annyit jelent, hogy a szeszesital (főleg a bor) előállítására mintegy háromnegyed-millió embernek ad munkát. Az ellátói láncolat egyéb helyein (pl. kocsmák és üzletek) szintén sok munkavállalót foglalkoztatnak. Mindazonáltal, az alkoholipar mérete nem szükségszerűen mutatja meg az alkoholpolitika gazdasági hatásait – például az alkoholfogyasztás terén tapasztalható eltérések nem állnak egyenes arányban az olyan kapcsolódó területeken tevékenykedő munkások számának alakulásával, mint például a szállodák, éttermek és bárók, ami arra utal, hogy a fogyasztás változásainak hatása relatíve gyengének mondható. Ha csökken az alkoholra költött pénz összege, azt várnánk, hogy más területeken többet költenek a fogyasztók, és a gazdasági hatás attól függ, hogy pontosan melyek ezek az új területek. Jóllehet, még további kutatásokra van szükség, az alkohol-terület és egyéb szektorok vizsgálata jelenleg azt mutatja, hogy a hanyatló fogyasztás nem szükségszerűen vezet munkahelyek megszűnéséhez a gazdaság egészében.

A témával foglalkozó szakcikkek összefoglaló áttekintése alapján 2003-ban az Európai Unió országaiban az alkohollal kapcsolatos megfogható kiadások elérték a 125 milliárd Eurót (79- 220 milliárd Euro), ami a GDP 1,3 %-a, körülbelül ugyanaz az összeg, amit a dohányzás vizsgálatoknál állapítottak meg a kutatók. A nem anyagi jellegű kiadások közé számítanak a szenvedés, a fájdalom és az élet elvesztése, ami az alkohol által okozott bűnözés, társadalmi problémák és egészségkárosító hatás következményének tulajdonítható. 2003-ban ezeket 270 milliárd Euróra becsülték. Ugyanazon ártalmak különböző megítélése 150 milliárd és 760 milliárd közötti összegeket eredményezett. Ezek a becslések ugyan sok olyan területet tárták fel az emberi létnek, melyre az alkohol hatást gyakorol, de még számos további szféra is létezik, ahol nem történtek becslések, mivel lehetetlen volt az adatszerzés. Ehhez hasonlóan, amíg a becslések figyelembe veszik az alkohollal az egészségre gyakorolt

jótékony hatását (nem megfogható), nincs olyan kutatás, amely alkalmas lenne a társadalomban tapasztalható egyéb jótékony hatások értékelésére. És végül az EU a világ legkeményebben italozó régiója, ami egy felnőttre eső évi 11 liter tiszta szesz elfogyasztását jelenti.

Mára a Nemzetközi Alkoholpolitikai Központ (International Center for Alcohol Policies, ICAP) jelentései alapján elmondható, hogy az USA 50 állama közül 31-ben törvény tiltja, vagy korlátozza a 21 éves kor alatt történő alkoholfogyasztást. Négy országban, Egyiptomban, Hondurasban, Oroszországban és Szamoában szintén 21 év a törvényes korhatár. Két országban (Olaszország és Málta) 16, egy országban (Japán) pedig 20 év a szeszesital-fogyasztás minimális korhatára. Kanadában, ahol minden tartományban külön törvény szabályozza az alkoholfogyasztás engedélyezett minimális korhatárát, három tartomány 18, a többi pedig 19 éves kornál vonja meg ezt a határt. Európában a legelterjedtebb úgy a vásárlást, mint ami a fogyasztást illeti a 18 éves legalsó korhatár, ami alól Románia sem képez kivételt.

A dohányzás

Amikor 1492-ben Kolumbusz partra szállt az Újvilágban, indiánokat látott, akik növényből készült izzó rudakból füstöt „nyeltek”. Az őslakosoktól ajándékként gyümölcsöket, fadárdákat, „jellegzetes illatot árasztó száraz leveleket” kapott. Ez utóbbi volt a dohány, amelyet akkor még értéktelenként eldobáltak. A dohány az indiánok varázsnövénye volt. Úgy hitték, minden veszélyben védelmet nyújt, még a túlvilági létükbe is elkíséri őket. Ünnepeken szinte kötelességnek számított a pipázás, béke és szövetség, barátság csak így szentesíthető, ugyanakkor lelkesíti- bátorítja a harcosokat.

Mivel a dohánynak különleges erőt tulajdonítottak, így hát dohányadománnyal kedveskedtek a szellemlényeknek. A mináminik abban is hittek, hogy a dohányfüst bölcsébbé teszi őket. Fontos szertartásokon a szent békepipát, a *kalumetet* szívták, amit az óramutató járásával megegyező irányban körbeadtak egymásnak. Mivel ezzel gyakran összetűzés befejezését pecsételték meg, a kalumetet általában békepipának nevezik, noha a haditanács alkalmával is használták. *Roman Pane* spanyol szerzetes 1496-os beszámolója után 1525-ben *Gonzalo Hernandez de Oviedo Valdes*, Santo Domingo helytartója részletes leírást készített a dohányról és a „füstölő növény” élvezetéről.

Később Menardes spanyol orvos és botanikus írt róla (1571). Sevilleben megjelent, s Nyugat-Indiát ismertető munkájában a dohányt, mint orvosságot magasztalja. Érdekessége és a furcsa füstölés mellett a gyógyhatásába vetett erős hit kedvezett leginkább a dohány elterjedésének. Később azután palántáit Európába hozták, s a termelt dohányt mint csodaszert, gyógyszerként - fogfájás, fejfőrcs, bőrbetegségek ellen -, majd élvezeti cikként kezdték el használni. De termesztették a dohányt a spanyolok Santo Domingón, az angolok Virginiában, a portugálok pedig Braziliában.

Jean Nicot, aki II. Ferenc francia király követe volt a lisszaboni udvarnál, 1560-ban egy flandriai kereskedőtől Floridából származó, néhány dohánynövényt kapott. Magjait Párizsba, a nagy priornak és Medici Katalin királynőnknek is elküldte, aki a Nicottól kapott dohány révén nagy híve lett a burnótozásnak, mert fejfájása ellen kiválóan használt. A dohány a neki tulajdonított gyógyhatás következtében igen divatos gyógyszer lett Franciaországban. Nicot nevére utal a növény tudományos elnevezése és alkaloidjának a neve is.

Azonban alig hogy híveket szerzett magának a dohány, már ellenzői is hallatták hangukat. Elsőként Európában *I. Jakab*, angol király (1603-1625). A tiltások miatt terjedt el a *Medici Katalin* által is igen kedvelt füst nélküli dohányzás. Őrlt dohányport csipentettek a két ujjuk közé, aztán kézfejükre szőrták, és felszipantották, élvezvén, milyen jókat tüszentenek tőle. A korabeli néphit ugyanis az egészség jelének tartotta a prüsszögést. A speciális malmokban őrltetett vagy házilag reszelt dohányt (ez volt a tubák, más néven burnót) zsebben hordták, remekművű kis burnótos szelencékben, amelyek a legnemesebb anya - gokból készültek, aranyból, ezüstből, teknőcből, drágakövekkel, miniatúr festményekkel, szellemes feliratokkal díszítve. Társaságban szertartásos mozdulattal felkattintották fedelüket, úgy kínálták körbe belőle a szerecsendió, fahéj, majoránna, levendula és rózsa olajával illatosított dohányt. A szegény embernek persze nem telt sem illatos burnót - ra, sem burnótos szelencére. Ő tehát, mikor tilos lett a füstölés, rágta a dohányt, míg a foga belesárgult. Ez volt az úgynvezett bagózás.

Míg a spanyolok a nyugat-indiai spanyol matrőzoktól tanulták a tubákolást, Rómával már a spanyol papok ismertették meg az 1600-as évek elején. Ennek volt következménye,

hogy VIII. Orbán pápa 1624-ben mind a tubákolásra, mind a dohányzásra egyházi átkot mondott ki, amelyet csak száz évvel később vont vissza az egyház.

Erdélybe *Bornemissza Pál* erdélyi püspök még 1568-ban vitte be az első nyers dohányt, a török követ 1576-ban az első száraz dohányt. A pipadohány termesztése és a díszdohányok elterjedése időben egybeesik. Hazánkban is, akárcsak Európában hamar meghonosodott a dohány.

A dohányzás egy másik válfaja a pipázás. A dohány elpöfélékére alkalmas első pipa - kat az indiánok szívták, ahogy már fentebb láttuk. Igaz, ezeknek még nem pipa alakjuk volt, inkább csőre hasonlítottak, de az először Amerikába jutott angoloknak így is igen megtetszett. Plymouth kikötőjében össze is futott a nép, amikor 1586 júliusában, egy éppen kikötött hajóról égő pipával a szájukban kászálódtak le a matrózok, bodor füstfelhőket eregetve. Még néhány vödör vizet is sebtiben a nyakukba zúdítottak, azt hívén, kigyúltak.

Aztán elmúlt az ijedtség, viszont divatba jött a füstölés. Nemcsak a férfiak kap rá a pipára, a nők is élvezettel szívták. Szenvedélyes pipás volt például Angliai Erzsébet és a Stuart Jakab által kivégeztetett *Sir Walter Raleigh*, aki még a vérpadra is füstölgő pipával a szájában lépett. *Erzsébet* királynő édesapja, VI. György király is nagy dohányos volt, és tüdőrák vitte el 1592-ben.

Az első európai pipák szintén Angliában készültek, agyagból, porcelánból és fából, illetve gyökérből. A fapipákat főleg bukszusból és diófából faragták, a gyökéripipákat bruyére-ből, a Korzikán felfedezett *Erica arborea* nevű bokor tárolás közben megkeményedő gyökeréből. Az agyagpipagyártásban aztán a hollandok hamarosan túlszárnyalták, illetve lepipálták az angolokat. A tajtékpipa viszont állítólag magyar találmány. Egy *Kovács Károly* nevű pesti cipész faragta volna az elsőt, egy utazótól kapott tajtékdarabból. Ez az elsőség azonban vitatott.

A pipázás mellett megjelentek más dohányzási formák is. A francia forradalom idején a harmadik rend tagjai az úgynevezett cigaretót füstölték. Később a szivar is egyre több hívet szerzett magának. Persze ennek is voltak hátrányai, mint ahogy ez kiderül az 1830-ban a porosz kormány által hozott törvényből: a szivar végére apró dróthálót kellett illeszteni, hogy a kiszálló szikrák ellen megvédje a hölgyek abroncsszoknyáját.

1912-ben a Titanic elsüllyedésekor - a túlélők elmondták - szmokingos úriemberek szivarral a kezükben álltak a fedélzeten, várva elkerülhetetlen végzetüket.

A 20. században a cigarettázás divatja hódította meg a világot. Az I. világháborúból hazatérő katonák tették tömeges szokássá. A nyugalmas pipázásra nem ér rá az örökösen rohanó, ideges városi ember. Előbb még maga sodorta cigarettapapírba a dohányját, majd töltötte a már előre elkészített papírhüvelybe, végül már csak a szertartás nyomaitól is megfosztott, káros szenvedély maradt.

Az illegális drogok története

Az előző két alponthoz képest nem túl egyértelmű áttekintésről van szó, hiszen az illegális kategóriába több szer beletartozik, ezért különbözőek a helyszínek, az évszámok, a következmények.

Azok az interjúk alapján, amit eddig készítettem alanyaim főleg a marihuánát próbálták ki, fogyasztották, ezért úgy döntöttem ennek az anyagnak a történeti áttekintésére térek ki részletesebben Mitch Earleywine Marihuána című könyve alapján⁸.

A *cannabis* avagy más néven a kender az emberiség egyik legősibb kultúrnövénye. Élvezeti cikként, kikapcsolódási céllal való használatának története az orvosi alkalmazástól függetlenül alakult.⁹ A növény a legtöbb környezetben gyorsan nő, akár a hat méter magasságot is elérheti. Kevés természetes kártevő támadja meg, és az időjárás szélsőségei alig befolyásolják növekedését. Levelei öt vagy több levélkéből állnak, amelyek sugár alakban ágaznak szét egy vékony nyélről. A nyél vastag, üres nyélhez csatlakozik. A levélkék csipkés széle egy késfogazott éléhez hasonlít. Ez a fajta kétlaki, vagyis létezik a hím- és nőnemű változata is. A hím- és nőnemű növény magasabbra nő, a tetején pollennel borított virágokkal. A nőnemű növény rövidebb, nagy a pollenfogó virágai vannak, és magvakat termel, amelyeket ragadós gyantával véd. A szárakból kenderfonalat, a magvakból élelmet és olajat állítanak elő. A virágokat, leveleket és gyantát gyógyító és tudatmódosító készítményben használják.

A kannabisz sokféle használatának hosszú története körülbelül Kr.e. 8000 évvel ezelőtre vezethető vissza, amikor is tajvani mesterek kenderszálakkal díszíték az általuk

⁸ Mitch Earleywine: Marihuána, a tudomány álláspontja, Budapest 2004, Edge 2000 Kft., pp. 21-49.

⁹ Dolgozatomban nem térek ki az ipari kenderre

készített agyagedényeket. Kínában a Himalája lábánál vadon élő fajtából lett termesztett növény. Indiában a cannabis több ezer éve része a hindu vallásnak és a hétköznapi életnek. A növény magjait ugyanis már Kr.e. 6000-ből származó kínai ételmaradványokban is megtalálták, míg az első írásos feljegyzés Kr.e. 2727-ből származik, amely megörökítette a szer orvosi használatát. A szent füvet Kr.e. 1200-800 között indiai forrásokban és az Atharvavédában is említették, ahol szintén orvosi használatra javasolták. A cannabis pszichotropikus hatását pedig először egy Kr.e. 100 körül írt kínai gyógynövénykönyvben részletezték. Ma is élő ázsiai szokás az esti cannabis - szívás, különösen nehéz fizikai munka után. Ez olyan természetes, mint az európai munkások esti sörözése vagy borozása. Európába először Napóleon hozta Egyiptomból. Az Egyesült Államokba a fekete rabszolgák Afrikából vitték magukkal a cannabis. Tőlük vették át a déli államokban dolgozó mexikói vendégmunkások. A 20-as években kirobbanó gazdasági világválság idején a déli vállalkozók meg akartak szabadulni vendégmunkásaiktól ezért azzal hozakodtak elő, hogy a cannabis a bűnözés fő oka és, hogy a fogyasztókban gyilkos hajlamokat ébreszt. 1937-ben hozták létre az első marihuána fogyasztásra vonatkozó drogtörvényt, melynek értelmében az először marihuánát fogyasztó személyt két év börtönbüntetésre ítélték, a második felszólítás után pedig 5 év volt a börtönbüntetés. 1970-re már 25 millió amerikai próbálta ki a füvet, és 12 millió volt rendszeres fogyasztó. Letartóztattak 1 millió fiatal marihuána birtoklása miatt, de további milliók számára kellett volna új börtönöket építeni. Összeomlott az amerikai igazságszolgáltatás, melyet majd Nixon elnök oldott meg egy törvénymódosítással, miszerint, „szigorúan büntetik a kábítószer termelőt és a kereskedőt, de elnézőbbek a fogyasztóval szemben.” A 60-as években Amerikából került Európába a marihuána. Ez ma a legdivatosabb és legkeresettebb drog az Európai Unió országaiban.

Az EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) 2006-os jelentése alapján Európában 65 millió, vagy 5 európai felnőttből 1 használta a marihuánát, ebből 22,5 az előző évben is, és 12 millióm európai az elmúlt 30 nap során. Ugyanebben az évben Európában 275000 alkalommal foglaltak le kannabiszgyantát, ami 1087 tonnát jelent összesen.

Romániában a Nemzeti Drogellenes Ügynökséget 2007-es jelentése alapján a kannabisz használata 2004-2007 között nagyon megnőtt.

Mára Romániában az alkoholt, dohányt, kávét törvényes drognak nyilvánították, a vadkender, LSD, hasis, extasy, kokain, heroin viszont, annak ellenére, hogy az előzőekhez hasonlóan teljesen különböző hatóanyagú és hatású szerek, mégis egy kalap alá vannak véve, használatuk drákói szigorral büntetendő. Létezik még néhány tudatmódosító, hangulatjavító szer, amit a gyakorlatban nem büntetnek, mivel a törvény meghatározásaiban nem szerepelnek. Az LSD hatóanyaga megtalálható a kék hajnalkában, de számos más növény (például a nadragulya, a szálvia vagy más néven jószmenta, illetve látnokzsálya) vagy gomba (varázsgomba, légyölő galóca, párducgalóca stb.) tartalmaz különböző tudatmódosító szereket. Az oldószeresek sem tiltottak, a kereskedelemben kaphatók, pedig sok tekintetben károsabbak jó néhány tiltott szernél, és nap mint nap lehet szzipuzókat látni akár az utcán is.¹⁰

Egyes közel-keleti vagy észak-afrikai államokban megfordulhat az ábra: a kender, a hasis több helyen tolerált, akár szerves része a mindennapoknak, ellenben ahol a Korán szerint ítélik, az alkoholfogyasztókat a mi drogtörvényeinkhez hasonló szigorúsággal büntetik (Marokkóban és Tunéziában turistabeszámolók szerint bármelyikhez hozzájuthatnak a turisták, anélkül hogy tartaniuk kellene a hivatalosságok zaklatásától). Nyugaton viszont zajlik a kenderszármazékok liberalizálása, a moralizálással és az előítéletekkel szemben előnyben részesítik a kutatási eredményeket és a statisztikákat. Az EU-ban Franciaországon, Görögországon, Finn-oroszán és Svédországon kívül nem büntetik a drogfogyasztókat. Van, ahol még érvényben vannak az elvileg szigorú szabályok, azonban a legtöbb helyen nem üldözik, gyakorlatilag már egyszerűen nem törődnek a saját fogyasztást szolgáló, csekély mennyiségű kannabisz származékok megszerzésével és tartásával. Európában Hollandia volt az úttörő e téren, de Svájcban, Ausztriában is "legalizált" vagy "tolerált" szernek számít, a kereskedelemben

¹⁰ Herédi Zsolt: Kényelmetlen gondolatmontázs drog-ügyben. In *Korunk*, Kolozsvár 2004. szeptember, 3. folyam 15. évfolyam, 9. szám.

forgalmazzák, vagy például Anglia¹¹ és Kanada is ezen az úton halad. Mi több, Hollandiában a mi borversenyeinkhez hasonlóan rendszeresen "fűkóstoló" Kannabisz Kupákat¹² is tartanak, melyek egyik célja fellelni és megjutalmazni a legjobb marihuána termesztőjét és a legjobb minőségű hasis előállítóját, amire messzi föl drogpolitikájú országban, s az is tény, hogy Hollandiában évről évre lassan, de biztosan csökken a keménydrog-fogyasztók száma. Tény az is, hogy Hollandiában a kendert kipróbáló fiatalok átlagéletkora jóval magasabb, mint amerikai, francia vagy angol társaiké. A holland drog- és fűpolitika¹³ egész egyszerűen működik. Ellenőrizhetővé vált a termék fogyasztása, mert kivették a piacnak e szeletét a kemény drogot is forgalmazó alvilági szerveződések kezéből. Továbbá az állam óriási jövedelemre tesz szert e tevékenységből befolyó adó révén, míg ott, ahol kriminalizálják e tevékenységet, dollármilliárdokat költenek a kenderfogyasztók üldözésére és börtönben tartására. Arról nem is beszélve, hogy tulajdonképpen bebizonyosodott, hogy mindkettő eredménytelen. A fogyasztók számára is ez az üldözés sokkal több ártalmat okoz, mint maga a szerek fogyasztása.

A történeti áttekintés után fontosnak tartom bemutatni, hogy a fent említett legális és illegális drogokat hogyan is szabályozza a román állam, hiszen törvények mindig is meghatározó jellegűek a kontroll, illetve a határvonal meghúzásának meghatározásában.

Jogi szabályozás

A kábítószer különböző országok általi betiltását 1912 óta a nemzetközi egyezmények intézményesítik. Az ENSZ kábítószerekről szóló 1961-es évi és a pszichotrop anyagokról szóló 1971-es évi egyezmények révén a kábítószertilalom általános érvényűvé vált. Ezen

¹¹ "Az angol kormánypárti politikusok és a drogszakértők túlnyomó többsége mindenesetre azon a véleményen van, hogy az idejétmúlt, élettől és a fiatalok életvitelétől eltávolodott szigorú kenderellenes törvények jóval nagyobb kárt okoznak, mint maguk a kannabiszszármazékok, és nincs vita abban sem, hogy az új brit drogpolitikának sokkal inkább a komolyabb egyéni és társadalmi károkat okozó szerekre kell koncentrálnia." I.m.

¹² 13. Kannabisz Kupa. *Tiszteld az istennőt!* derwish (a szerzői álnév). Magyar Narancs, 2000. 12. 7.

¹³ Részletes leírást lásd a Dénes Balázs: Fűpolitika, Változó európai marihuána-jogszabályok In:

<http://www.daath.hu/showText.php?id=17>

egyezményekben foglaltak a világ szinte minden országa, hivatalos ideológiájától függetlenül alkalmaz. Az Egészségügyi Világszervezet szakértői vizsgálat alapján javasolja, hogy a kérdéses szer felkerüljön-e a kábítószerlistára vagy sem, de hivatalosan az ENSZ Kábítószer Bizottsága dönt erről. Az erre a listára felvett gyógyszerek nemzetközi forgalmazását államközi egyezményekbe foglalják, s minden egyes országban (ha kisebb-nagyobb eltéréssel is) szigorú előírások szabályozzák rendelkezésüket és gyógyszerári forgalmazásukat.

Általában minden olyan gyógyszerrel, amelyiknek kémiai szerkezete vagy a gyógyszerári vizsgálatok során megismert hatásmechanizmusa alapján feltételezhető, hogy gyógyszerrel szemben hozzászokás vagy megszokás alakulhat ki, az Egészségügyi Világszervezet által kijelölt néhány intézetben (az egész világon csak néhány ilyen intézet van) igen alapos, célzott vizsgálatok történnek. Először állatkísérletekben (laboratóriumi állatokon, majd majmokon), végül önkéntes embereken végzett vizsgálatok alapján állapítják meg, hogy az adott szer okoz-e hozzászokást, megszokást.

Minden egyes új gyógyszer bevezetését évekig tartó, nagyon gondosan ellenőrzött vizsgálatok egész sora előzi meg. Ezek során meggyőződnek az új szer hatékonyságáról és ártalmatlanságáról. Előfordulhat azonban, hogy csak éveken át tartó, széles körű alkalmazása során vetődik fel olyan gyanú, hogy az új gyógyszerrel szemben kifejlődhet megszokás, hozzászokás, noha ilyen gyanú sem a gyógyszer kémiai szerkezete vagy hatásmechanizmusa alapján nem volt várható. Ekkor az adott gyógyszer forgalmazási engedélyét az ország egészségügyi hatóságai felfüggesztik. Ezután elvégzik ezzel a szerrel is a szükséges vizsgálatokat, amelyek alapján eldöntik, hogy vajon korlátozás nélkül tartható-e gyógyszerári forgalomban a kérdéses gyógyszer.

Romániában a jogi szabályozás 2000-ben látott napvilágot, amikor a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények megítélésének szigorítására került sor. Hosszadalmas viták után és talán kissé későn is született meg a "Kábítószerrel tiltott forgalmazása és az illegális kábítószer-fogyasztás visszaszorításáról szóló 2000-es évi 143-as törvény". Későn azért, mert már 2000 előtt is létezett a jelenség Romániában, igaz leginkább a

tranzitálás formájában. A román törvény nem határozza meg soraiban a kábítószer fogalmát, csupán megnevezi őket. A kábítószerrel való visszaélő fogalma megemlíti ugyan a pszichés és szomatikus függőséget, de nem szól a kábítószernek az élő szervezetbe jutás utáni funkció módosító hatásáról, a viselkedésváltozáshoz, amelyhez elvezet, sem pedig az adagolás emelését maga után vonó tolerancia kifejlődéséről. Továbbá a törvény megfogalmazásából nem derül ki, mely személy tekintünk drogosnak, azt aki folyamatosan vagy legalább időszakosan nyúl valamely kábítószerhez vagy pszichotrop anyaghoz vagy azt is, aki akkor először vagy ritka alkalmanként fogyaszt ilyen szereket. A román törvény talán legnagyobb hiányossága az, hogy a magyar drogszabályoktól eltérően, nem határozza meg a csekély és jelentős mennyiségeket. Így még nehezebbé válik a fogyasztó és a terjesztő megkülönböztetése. Ugyanakkor a jogszabályban rögzített alapesetek és minősített esetek szempontjából egyáltalán nem releváns az adott

A törvény szerint, ha valakit tetten érnek, hogy a saját lakásának teraszán marihuánát termeszt, de ő azt vallja, hogy saját fogyasztásáért teszi ezt, a kiszabható büntetés 2-től 5 évig terjedő börtönbüntetés. De ha ő valójában az előállított anyagot eladja, azonban a tevékenysége egy korábbi szakaszában érik tetten, az említett termesztés során, annak ellenére, hogy ő kereskedő, ha a saját fogyasztás célját hangoztatja, megmenekülhet a kereskedésért járó 3-tól 15 évig terjedő szabadságvesztéstől. A két bűncselekményre kiszabható büntetés között pedig elég jelentős különbség van. Az egyetlen biztos kritérium, ami elválasztja a kereskedőt az egyszerű fogyasztótól az, ha tetten érik éppen akkor amikor eladja az áruját szintén mennyiségtől függetlenül. Minden más esetben a törvény hiányosságát a joggyakorlat hívatott pótolni, ami elég eltérő, hisz előfordult már olyan eset, hogy egyazon mennyiségért valakit fogyasztóként, mást pedig kereskedőként ítélték el. Úgy tűnik, hogy ebben a fontos kérdésben túlzottan szabad kezet adtak a bíróságoknak és az eltérő határozatok előbb-utóbb törvénymódosítást vagy Alkotmánybírósági határozatot fognak maguk után vonni.¹⁴

¹⁴ Gál Csilla Emese: *Drogfogyasztás Magyarországon és Erdélyben*, In <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/76>

A terep bemutatása

Kolozsváron, mint egyetemi város, nem volt nehéz alanyokat találni. A kocsmák egymás hegyén-hátán, a különböző ifjúsági programok szintén gyakoriak, illetve a szórakozási lehetőségeknek is nagy tárháza van. Utána néztem, hogy a városban hány kocsmá, klub és diszkó van, de sajnos nem jártam sok eredménnyel, nem engedtek be a Statisztikai hivatalba. Felütöttem egy helyi ingyenes információs magazint, a Zile și Nopti-ot, illetve az interneten is szétnéztem (clubinfo.ro, infoparty.ro, pubbing.ro, de akár magyar oldalakon is mint például a kolozsvár.info) és több mint 50 csak klubbot számoltam meg, és ezen kívül még ott vannak a kocsmák, éttermek. Lehetőség az van tehát bőven.

A magyar egyetemisták számára körülbelül 5-6 kocsmá áll rendelkezésre, ahol állandó jelleggel találkozhatnak, elbeszélgethetnek egy üveg ital mellett, ha éppen nem akarnak román ajkú kocsmába járni. A legnépszerűbb kocsmá közülük a Bulgakov, majd a top ötös listát a Krajczár, az Angyalok, az UnderConstruction, a Klausen, amit a Mathias követ. Időközben megszűnt a Bástya nevezetű hely, ami szintén közkedvelt volt. Alanyaim bevallásuk szerint ki is használják a kocsmába járás lehetőségét, van aki ritkábban, van aki gyakrabban, de legkevesebb egy héten egyszer mindenképpen megteszik a „látogatást”.

„Ami nem maradhat ki az egyetemből. Nem tudom van akinek ez életforma.” (M.R. 21 lány)

„A kocsmá egy jó találkozó hely, ahol mindenki mindenkivel összefuthat. Ez azért is van, mert nagyjából mindig ugyanabba a kocsmába kötünk ki. Nem a piáért megyünk oda, hanem, hogy találkozzunk egymással, de ha már ott vagyunk meg kell inni valamit”(T.B.23, férfi)

„Elmegyek, s akkor egy, egy idő után unom, tehát, hogy egyszerűen csak úgy ülünk, s tulajdonképpen nem is beszélünk semmit, persze, hogy én ritkán jobban szeretek kocsmázni, hogy elmegyek valakivel, akivel ritkán találkozom, vagy, vagy hetente csak egyszer találkozom, s akkor leülünk kávézni, hetente egyszer kétszer, háromszor”(Sz.E. 21, lány)

Kiket is kutattam?

Alanyaimat tehát olyan kolozsvári magyar egyetemisták, akik valamilyen kapcsolatban voltak, vannak valamilyen legális illetve illegális szer fogyasztásával. A kutatókat kocsmból, a kocsmezők ismeretségi köreiből választottam ki, illetve saját ismeretségi köröm is segítségemre volt. Fontos tisztáznom, hogy kezdetben nekem a kocsmezés egy szórakozási, kikapcsolódási lehetőség volt, hiszen és én is hetente egyszer legalább kijártam „igyunk meg valamit” címen. A kocsma a kutatás megkezdése után alakult át csak tereppé, ahol több alkalommal végeztem résztvevő megfigyeléseket. A módszert az adatgyűjtés fontos eszközének tartom, mert több esetben nem eshetett szó olyan gyakorlatokról, amelyek fontos szerepet játszottak a téma leírását illetően, mint például a kocsmezés előtti otthoni ivások, vagy füvezések felelevenítése.

A kívülállás, a tudományos távolság megőrzése érdekében esetenként kísérleteztem, mint például két hétig nem fogyasztottam alkoholt és nem cigarettáztam, ami nem esett nehezemre, mert nagyon ritkán gyűjtök rá. A reakciók az esetek többségében pozitívak voltak, igaz mindenkinek az első kérdése az volt, hogy netán beteg vagyok.

Interjúkészítés

A kérdéses terepe jelentette a beszélgetések egyik fő problémáját, hiszen az illegális drogok fogyasztói nem szívesen osztották volna meg kívülállókkal a saját tapasztalataikat. Ez érthető is, hiszen a törvény bünteti a fogyasztást. Az intim térbe való behatolás pedig nekem jelentett sokat, mert minél több információt megtudtam a nyítság és feloldottságon keresztül. Legtöbb esetben az alanyok tehát vagy hozzám jöttek az albérletbe, ahol nem volt otthon senki vagy én mentem az alany lakására.

Előfordult, hogy a beszélgetés az „ismerkedési helyen” történt, azaz a kocsmban, de ezt igyekeztem mellőzni, mert nem lehetett a megfelelő körülmények között kommunikálni, nagy a zaj, állandó a mozgás, jönnek-mennek az ismerősök, illetve ehhez hasonló zavaró tényezők.

A beszélgetések során mindig történetek kerültek elő, amik alapján körvonalazódott az alany véleménye. Már a beszélgetés elején kiderült, hogy a konkrétan a drog, mint kifejezés hogyan használja. A történeteken keresztül derültek ki hogy milyen jelentések

társítanak hozzá. Vallomásoknak is lehetne nevezni, mert mint kiderült, nem beszéltek még ilyen összefüggésben a természetesnek vett, nap mint nap használt szerekről.

Amit megtudtam

A beszélgetésekből kiderült, hogy a megkérdezettek között mindenki fogyasztott alkoholt, többféle összetételű italt is. A legnépszerűbb ital a sör, amit a bor, majd a tequila, a vodka követtek.¹⁵ Az illegális szerek közül a legnépszerűbb a marihuána, a hasis és a ecstasy, azok az anyagok, amihez viszonylag könnyen hozzá lehet jutni, és nem utolsó sorban a könnyű drogok kategóriájába tartoznak. Illegálisuk nem jelentett nagy gondot sem a beszerzésnél, sem az elfogyasztásnál, de a hatáson kívül megvan a benne rejlő tiltott vonzóerő.

Annak ellenére, hogy szinte mindenki, mint már fentebb említettem jár rendszeresen kocsmába és otthon is, illetve házibulik alkalmával vagy esti beszélgetések során valamilyen szeszes italt fogyasztottak, az alkoholt nem tekintik drognak, ahogy a cigarettát sem. A beszélgetések egytől egyig, kivétel nélkül a drog szó hallatán a kábítószerrel asszociáltak.

Alanyaim a drog szót a következő képen határozták meg:

„A kávé nem drog, a kávé az koffein, s az kell. A cigi az nikotin s az kötődik az agyba a receptorokhoz. De az sem drog. ... Élvezeti cikkek. Az a közös a kávéban is, s a cigiben is s mit tudom én a csokoládéban is, mert akkor a csokoládé is egy ilyen dolog, mert függőséget okoz, s az is az idegrendszerre hat. Csak akkor azok nem illegálisak, így is körülbelül lehet határozni a drogot.”(Sz.K. 21 nő)

„drog a gyógyszer is. Valami ami hatással van a, az elmédre. Tehát ami eufóriát okoz. Ilyen, cselekvés is lehet akár. Például a sziklamászás is egy drog szerintem.”(Cs.B.24, fiú)

„...egyszerűen tönkretesz valamilyen szinten. Szerintem nem jó egyáltalán. Jó, hogy persze attól függ, hogy mit hogy fogsz fel, s milyen paszba vagy, legalább is az esetek 80 százalékában nekem úgy hatott, de attól élettekintve hosszú távon nagyon -nagyon nem jó, nemcsak a szervezetnek.”(M.R. 20, lány)

„Nekem ilyen nagyon hagyományos elképzeléseim vannak a drogokról, tehát drog az ami tudatmódosító és ami hosszú távon káros. Ezért nem tudom a cigit sem belesorolni, mert szenvedély. Tehát

¹⁵ a lista felállításában az illető pia ára is nagyban szerepet játszik, ugyanis sör a legolcsóbb és mivel „fél liter, lehet megiszogatni beszélgetés közben.”(T.B. 23, fiú)

hogya a drognak a meghatározásába bele vesszük azt is, hogy szenvedélybetegséggé válik, akkor persze drog a kávé, drog a cigi, de én nem tudom így komolyan. Még a gondolatot is magamévá tenni, hogy akkor most, nem. Szerintem az, hogy ha valaki szenvedélyé válik, attól még nem drog. A drogok káros, vagy feldob, vagy lehúzó, vagy gondolkodtat, vagy mindenképp tabletták meg fű meg ilyesmi.”(M.G. 22 lány)

A beszélgetésből az derült ki, hogy a könnyű drogokat nem tekintik drognak, mert egyszerűen nap mint nap kapcsolatban vannak vele, és ez egyértelműen természetesnek definiálták. Ahogy meghallották a drog szót, vagy azt mondták, hogy ők csak a füvet próbálták ki, vagy nemleges volt a válasz. Fel sem merült a kérdés, hogy esetleg a nap mint nap elfogyasztott kávé, cigaretta, a kóla, vagy a fekete tea is ebbe a kategóriába tartozhat. A beszélgetés folyamán néhányan utólag tértek vissza a definíciós kérdésre.

„Hát, a cigit azt, nem tudom, tényleg sokáig nem tudtam, hogy a cigi drog, mert hogy annyira elterjedt és annyira végül is nap mint nap találkozol vele és én is bele nevelődtem, ahogy a drogokról hallottam, fuuu drog és az hogy milyen veszélyes, s akkor tényleg távol tartani magadtól. Holott anyám cigizik, apám cigizett, tehát tényleg nagyon a kettő nem vágott össze.” (M.G.22, lány)

Beleívódott a társadalmunkba, hogy a legális drogok használata természetes, velejáró folyamat. Nem volt nehéz ezt követni, megszokni, hisz egy ideje már mi is, úgy ahogy a nyugati társadalmak, pródrog társadalomban élünk. Ez azt jelenti, hogy a társadalom működése a mindennapokban az egyénekre negatív jellegű inputot bocsát ki, ilyen a stressz, a félelem, a népsűrűség stb. ami biológiai tünetekben nyilvánulnak meg egyéni szinten. Ennek következményeként kialakul a medikalizált társadalom, ami nem társadalmi szinten próbálja megoldani a keletkezett problémákat, hanem egyéni szinten. Ez a gyógyszerek nagy mennyiségének használatához vezet. A fogalom tehát egy folyamatot jelöl, és nem valamilyen definícióval előre lefoglalt felségterületet. Fontos sajátossága éppen mozgása, amelyben a medicina és környezete szakadatlan alkufolyamatban vannak egymással. Hol a társadalomnak van szüksége valamilyen jelenségre újra meghatározásához a medicinára, hol a medicina aktorai kínálják fel új portékájukat megvételre, és vagy létrejön az „üzlet”, vagy nem. Mostanában többnyire létrejön.

Az egyetemisták Kolozsváron belekerülnek egy körforgásba. Félévenként vizsgaidőszak, az alatt meg ki kel tölteni a „űrt”. Van aki dolgozik, van aki utazgat, van

aki jön-megy egész nap a városban, de van aki az ideje nagy részét a barátaival tölti és kellemesen eliszogatnak, marihuánás cigarettát szívnak.

„Kváron szerintem az van, hogy nagyon sok féle egyetemista van, de, de aki egyszer mondjuk mit tudom én cigizik az hozzá tartozik valamilyen szinten hogy igyon. Ha iszik akkor bulizik, s kocsmázik. S akkor ez így, Kváron ez a standard”(M.G.21, lány)

„Akkor veretjük, amikor csak tudjuk, igaz a hétvége a legsúfoltabb. Összeülünk valakinél, iszunk, kacagunk, mindenki jól van. Ha meglátogatom valamelyik barátomat más városba, szintén ugyan ezt csináljuk. Így érzem jól magam. Amíg még lehet, miért ne?” (T.B 23, fiú)

Ahogy a fenti interjúrészletből is kitűnik, az egyetemistáknak *életformát* jelent, egy átmeneti időszakot, ami később is valószínű, hogy fog folytatódni, csak más keretek között. Amikor elkerülnek otthonról, elszakadnak a hagyományos közegből, ahol még a szülők megfigyelés alatt tartják gyerekeiket. Új környezet, új barátok, új lehetősége minden téren. Ha nem otthonról hozzák ezt az életformát, akkor Kolozsvár nyitott kapukkal várja az újonnan érkezőket.

A drogfogyasztást alanyaim közül van aki emlékként asszociálta. Az első szerelem, a középiskola emléke, de legtöbben személyekhez, társasághoz kapcsolják a drogok fogyasztását.

„akinek nincsenek barátai, nem jár ki egyáltalán. Mit tudom én, minden hétvégén haza megy a szüleihez, nincs pénze, s cipeli a kaját”(Sz. M. 2, lány)

„Nem vagyok nagy drogos, életembe nem voltam, de Bélával annyit téptem, mint a kurva élet, s aztán Ödönnel, s TSZékkal egyértelműen pittyantottunk non stop.”(M.R 20, lány)

Míg másoknak a bulizás élményéhez kötődik, igaz ez az fogyasztott szertől is függ.

„vannak olyan bulik, amelyekre tényleg érdemes azzal elmenni, mert teljesen már mintha vodkáznál, vagy söröznél vagy boroznál vagy akármi, persze zenétől is függő”(M.R 20, lány)

Összefoglaló

Ma már a témában kicsit is jártas emberek mind tisztában vannak azzal a ténnyel, a drogmentes társadalom nem létezik, ez csak egy mítosz. A mai társadalomban a drogok jelenléte tény, úgy az illegális, mint a legális, és a jövő társadalmában is az lesz, azzal a különbséggel, hogy néhány év múlva egy ma összeállított tilalmi lista nem egy év alatt, hanem egy hét alatt fog elavulni.

Jelen dolgozatban arra kerestem a választ, hogy a kolozsvári magyar egyetemisták hogyan definiálják a drogfogyasztás fogalmát.

A drog szó egyértelműen az illegális szereket jelenti, annak ellenére, hogy nap mint nap fogyasztanak a központi idegrendszert befolyásoló anyagokat, kávét, cigarettát, kolát, energia italokat használnak. Szétválasztják a legális és illegális drog fogalmát, de a könnyű és kemény drog meghatározás között a határok elmosódnak.